Министерство науки и высшего образования Российской Федерации
ФГБОУ ВО «Уфимский университет науки и технологий»
Сибайский институт (филиал) УУНиТ
Педагогический факультет

УТВЕРЖДАЮ:

Декан ______ Л.Р.Файзуллина
(подпись, инициалы, фамилия)
«20» июня 2025 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ДИСЦИПЛИНЫ

СОВРЕМЕННЫЙ БАШКИРСКИЙ ЯЗЫК (Ч.1)
(наименование дисциплины)
ОПОП ВО **44.03.05 Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)**

Направленность (профиль) подготовки

«Иностранный язык»

Направленность (профиль) подготовки

«Образование в области родного языка и литературы»

форма обучения **очнная**
(очная, очно-заочная, заочная)

Сибай – 2025

Рабочая программа составлена на основании учебного плана основной профессиональной образовательной программы 44.03.05 Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки), направленность (профиль, специализация) «Иностранный язык», «Образование в области родного языка и литературы», одобренного ученым советом СИ (филиала) УУНиТ (протокол №8 от 19.03.2025) и утвержденного директором 19.03.2025.

Заведующий кафедрой русской, башкирской и зарубежной филологии *(наименование кафедры разработчика программы)*	 *(подпись)*	Нургалина Х.Б. (Ф.И.О.)
Разработчик программы	 *(подпись)*	Ласынова Н.А. (Ф.И.О.)
Руководитель образовательной программы	 *(подпись)*	Нургалина Х.Б. (Ф.И.О.)

1. Цель дисциплины. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с планируемыми результатами освоения основной профессиональной образовательной программы

Дисциплина «Современный башкирский язык (ч. 1)» относится к части, формируемой участниками образовательных отношений учебного плана данного направления подготовки.

Дисциплина изучается на 1-2 курсах во 2-3 семестрах очной формы обучения.

Цели изучения дисциплины: осуществлять деловую коммуникацию в устной и письменной формах на государственном языке Российской Федерации и иностранном(ых) языке(ах), изучение лексикологии, фразеологии башкирского языка.

1.2 Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с планируемыми результатами освоения основной профессиональной образовательной программы

Таблица 1. – Результаты обучения по дисциплине

Планируемые результаты освоения основной профессиональной образовательной программы (компетенции, закрепленные за дисциплиной)		*Код и наименование индикатора достижения компетенции, закрепленного за дисциплиной*
код компетенции	*наименование компетенции*	
УК-1	Способен осуществлять поиск, критический анализ и синтез информации, применять системный подход для решения поставленных задач	УК-1.1. Демонстрирует знание особенностей системного и критического мышления, аргументированно формирует собственное суждение и оценку информации, принимает обоснованное решение.
		УК-1.2. Применяет логические формы и процедуры, способен к рефлексии по поводу собственной и чужой мыслительной деятельности.
		УК-1.3. Анализирует источники информации с целью выявления их противоречий и поиска достоверных суждений.
ОПК - 6	Способен использовать психолого-педагогические технологии в профессиональной деятельности, необходимые для индивидуализации обучения, развития, воспитания, в том числе обучающихся с особыми образовательными потребностями	ОПК-6.1. Осуществляет отбор психолого-педагогических технологий (в том числе инклюзивных) и применяет их в профессиональной деятельности с учетом различного контингента обучающихся.
		ОПК-6.2. Применяет специальные технологии и методы, позволяющие проводить индивидуализацию обучения, развития, воспитания, формировать систему регуляции поведения и деятельности обучающихся

2. Структура и трудоемкость дисциплины

Общая трудоемкость (объем) дисциплины составляет **5** зачетные единицы (з.е.), **180** академических часов.

Таблица 2 – Объем дисциплины

Виды учебной работы	Всего, часов	Кол-во часов во 2 семестре	Кол-во часов в 3 семестре
Общая трудоемкость дисциплины	180	72	108
Контактная работа обучающихся с преподавателем по видам учебных занятий (всего)	70,4	33,2	37,2
в том числе:			
лекции	30	14	16
лабораторные занятия			
практические занятия	36	16	20
Другие виды работ в соответствии с УП: - эссе - контрольная работа - и др.	4,4	3,2	1,2
Самостоятельная работа обучающихся (всего)	55,6	11,8	43,8
Контактная работа по промежуточной аттестации	54	27	27
в том числе:			
зачет			
зачет с оценкой			
курсовая работа (проект)			
экзамен	54	27	27

3. Содержание дисциплины

Таблица 3 – Содержание дисциплины

№	Раздел (тема) дисциплины	Виды деятельности				Формы текущего контроля успеваемости
		Лек., час	Лаб. раб., час	Практ. раб., час	СРС, час	
1.	Хәҙерге башҡорт әҙәби теле	1				ИЗ, Р
2.	Лексик берәмек булыу яғынан һүҙ	1			1	ИЗ,
3.	Һүҙҙең күп мәғәнәлелеге	1			1	ИЗ, Т
4.	Омонимдар	1			1	ИЗ, Т
5.	Синонимдар	1			1	ИЗ, Т
6.	Антонимдар.	1		2	1	ИКР
7.	Килеп сығышы күҙлегенән башҡорт лексикаһы	1		2	1	ИЗ, Т
8.	Активлыҡ һәм пассивлыҡ күҙлегенән башҡорт лексикаһы	2		2	1	К, ИЗ, Т
9.	Ҡулланылыш сфераһы күҙлегенән башҡорт лексикаһы	2		2	1	ИЗ, Т
10.	Фразеология	2		2	1	ИЗ, Т
11.	Лексикография һәм һүҙлектәр	1		2	1	ИЗ, Т
12.	Махсус һүҙлектәр			2	1	ИЗ, Т
13.	Һүҙгә лексик анализ яһау тәртибе			2	0,8	ИЗ, Т
1	Фонетика тураһында дөйөм төшөнсә. Һуҙынҡылар системаһы	1			2	ИЗ, Р
15.	Башҡорт телендә сингармонизм күренеше	1		1	2	ИЗ,
16.	Тартынҡылар системаһы	1		2	2	ИЗ, Т
17.	Башҡорт телендә баҫым	1		1	2	ИЗ, Т
18.	Графика. Алфавит	1			2	ИЗ, Т

19.	Хәрефтәр (графемалар) менән өндәр (фонемалар) араһындағы мөнәсәбәт	1			2	ИКР
20.	Бер һәм күп мәғәнәле хәрефтәр	1			2	ИЗ, Т
21.	Орфография	1		1	2	К, ИЗ, Т
22.	Орфоэпия	1		1	2	ИЗ, Т
23.	Грамматиканың төп төшөнсәләре	1			2	ИЗ, Т
24.	Морфемика	1		2	2	ИЗ, Т
25.	Морфонология	1			2	ИЗ, Т
26.	Һүҙъяһалыш	1		2	2	ИЗ, Т
27.	Ҡушма һүҙҙәр яһалышы	1		1	2	ИЗ, Р
28.	Һүҙҙәрҙең һүҙъяһалыш структураһы	1			2	ИЗ,
29.	Исемдәрҙең яһалышы	1		1	2	ИЗ, Т
30.	Ҡылымдар яһалышы			1	2	ИЗ, Т
31.	Сифаттар яһалышы			1	2	ИЗ, Т
32.	Рәүештәр яһалышы			1	2	ИКР
33.	Ярҙамсы һүҙ төркәмдәренең яһалышы			1	2	ИЗ, Т
34.	Фонетик анализ яһау			4	3,8	К, ИЗ, Т
35.		30		36	55,6	

ИЗ -индивидуальное задание, СТ-словарь терминов, К – коллоквиум, Т – тестирование, Р – защита (проверка) рефератов, ИКР-индивидуальная контрольная работа, БРС – модульно-рейтинговая система

Таблица 4 – Лабораторные работы

№	Наименование лабораторной работы	Объем, час.
1.		
2.		
3.		
Итого		

Таблица 5 – Практические (семинарские) занятия

№	Наименование практических занятий	Объем, час.
1.	1. Лексика һәм лексикология тураһында төшөнсә. 2. Телдең төп элементы булараҡ һүҙ. 3. Һүҙҙе фонетикала, грамматикала һәм лексикологияла өйрәнеү. 4. Һүҙҙең дөйөмләштереү роле. 5. Һүҙҙең лексик мәғәнәһе.	

2.	1. Бер һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр. 2. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр. 3. Күп мәғәнәлелектең төрҙәре (метафоралар, метонимиялар, синекдохалар).	
3.	1. Омонимдар тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик омонимдар. 3. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик-грамматик омонимдар. 4. Омонимдарҙың төрҙәре. Грамматик омонимдар. 5. Омонимдарға оҡшаш тел күренештәре (омофондар, омографтар).	
4.	1. Синонимдар тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Синонимдарҙың төрҙәре (абсолют синонимдар, идеографик синонимдар, стилистик синонимдар, эмоциональ-экспрессив синонимдар, контекстуаль синонимдар, грамматик синонимдар). 3. Синонимдарҙың барлыҡҡа килеү юлдары. 4. Синонимдарҙың төп функцияһы һәм уларҙы телмәрҙә ҡулланыу.	
5.	1. Антонимдар тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Антонимдарҙың бүленеше. 3. Антонимдар һәм антитезалар. 4. Антонимдар һәм оксюморондар.	
6.	1. Килеп сығышы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Төп башҡорт һүҙҙәре (дөйөм төрки сығанаҡлы һүҙҙәр, башҡорт теленең үҙ һүҙҙәре). 3. Үҙләштерелгән һүҙҙәр (рус теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, рус теле аша башҡа телдәрҙән үҙләштерелгән һүҙҙәр, халыҡ-ара (интернациональ) һүҙҙәр, фарсы теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, ғәрәп теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр).	2
7.	1. Лексиканың актив һәм пассив запасы. 2. Иҫкергән һүҙҙәр (тарихи һүҙҙәр, архаизмдар). 3. Яңы һүҙҙәр (неологизмдар).	2
8.	1. Ҡулланылыш сфераһы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Башҡорт милли (дөйөм халыҡ) теленең лексикаһы. 3. Дөйөм (сикләнмәгән) ҡулланылышлы лексика. 4. Ҡулланылышы сикле булған лексика (диалект, махсус (профессиональ-терминологик) лексика, жаргон һәм арго ексикаһы).	2
9.	1. Фразеологик система тураһында 2. Фразеологик һүҙбәйләнештәрҙең төрҙәре (фразеологик ҡушылмалар, фразеологик берҙәмлектәр, фразеологик бәйләнештәр). 3. Ирекле һәм ирекһеҙ һүҙбәйләнештәр. Фразеологик һүҙбәйләнештәр һәм мәҡәлдәр.	2
10.	1. Лексикография тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Энциклопедик һәм лингвистик һүҙлектәр. 3. Аңлатмалы һүҙлектәр.	2
11.	1. Тәржемәле һүҙлектәр.	2

	2. Орфография һүҙлектәре. 3. Диалект һүҙлектәре.	
12.	1. Антонимдар, синонимдар һәм омонимдар һүҙлеге 2. Кеше исемдәре, ҡыҫҡартмалар һәм йышлыҡ һүҙлектәре. 3. Морфемалар һәм һүҙьяһалыш һүҙлектәре.	2
13.	1. Һүҙгә лексик анализ яһау планы. 2. Һүҙгә лексик анализ яһау.	2
14.	1. Тулы һәм ҡыҫҡа һуҙынҡылар. Айырым һуҙынҡыларҙы тасуирлау. 2. Дифтонгылар. 3. Редукция. Элизия. 4. Протеза. Эпентеза. Эпитеза.	
15.	1. Сингармонизм тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Аңҡау гармонияһы. 3. Ирен гармонияһы. 4. Кире сингармонизм күренеше. Гармонияһыҙ һүҙҙәр.	1
16.	1. Тартынҡы фонемаларға характеристика. 2. Тартынҡылар ассимиляцияһы (ыңғай һәм кире ассимиляция). 3. Үҙ-ара ассимиляция. Диссимяция. 4. Метатеза.	2
17.	1. Баҫым тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Һүҙ баҫымы. 3. Фраза баҫымы. 4. Логик баҫым.	1
18.	1. Графика тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Алфавит. Хәҙерге алфавиттағы хәрефтәрҙең исеме һәм һыҙылыштары. 3. Башҡорт хәрефтәренең (графемаларының) хәҙерге исемдәре. 4. Хәреф булмаған (башҡа төрлө) график саралар.	
19.	1. Телдең фонемалар составы. 2. Графиканың фонема принцибы. 3. Графиканың ижек принцибы. 4. Яҙыуҙа тартынҡы өндәрҙең ҡатылығын һәм йомшаҡлығын билдәләү.	
20.	1. Һуҙынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс, биш мәғәнәле һуҙынҡы хәрефтәр). 2. Тартынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс мәғәнәле тартынҡы хәрефтәр). 3. Ъ һәм Ь хәрефтәре.	
21.	1. Орфография һәм уның өлөштәре тураһында төшөнсә. 2. Орфографияның принциптары. 3. Һүҙҙәрҙең өн составын хәрефтәр менән билдәләү. 4. Башҡорт яҙыуы тарихынан ҡыҫҡаса мәғлүмәт.	1
22.	1. Орфоэпия тураһында дөйөм төшөнсә. 2. Башҡорт әҙәби әйтелешенең төп ҡағиҙәләре. 3. Фонетик транскрипция.	1
23.	1. Грамматика фәненең объекты һәм бурыстары. 2. Грамматика фәненең бүлектәре. 3. Грамматик күренештәр. 4. Грамматик категориялар.	
24.	1. Морфемика һәм уның бурыстары.	2

	2. Һүҙформалар һәм морфтар. 3. Морфемалар. Уларҙың төрҙәре. 4. Морфема варианттары.ябай һәм ҡушма морфемалар.	
25.	1. Морфонолоияның бурыстары. 2. Морфонологик күренештәр. 3. Редупликация ваҡытында морфонологик күренештәр.	
26.	1. Һүҙъяһалыш һәм уның башҡа тел ғилеме бүлектәре менән бәйләнеше. 2. Һүҙъяһалыштың үҙенсәлектәре. 3. Һүҙъяһалыш ысулдары.	2
27.	1. Һүҙҙәр ҡушылыу. 2. Һүҙбәйләнештең ҡушма һүҙгә күсеүе. 3. Ҡушма һүҙҙәрҙең компоненттары араһындағы мөнәсәбәт. 4. Конверсия.	1
28.	1. Яһалма һәм яһалма булмаған һүҙҙәр. 2. Синтетик һүҙҙәр. 3. Аналитик һүҙҙәр. 4. Ҡыҫҡартма һүҙҙәр.	
29.	**Исемдәрҙең яһалышы.** Фонетик ысул менән яһалыш. Ялғаулау ысулы менән яһалыш. Ҡушма исемдәр яһалышы. Конверсия ысулы менән яһалыш. **Ҡылымдар яһалышы.** Фонетик ысул менән яһалыш. Ялғаулау ысулы менән яһалыш. Ҡушма ҡылымдар яһалышы. Лексик-семантик ысул менән яһалыш.	1
30.	**Сифаттар яһалышы.** Фонетик ысул менән яһалыш. Ялғаулау ысулы менән яһалыш. Ҡушма сифаттарҙың яһалышы.	1
31.	**Рәүештәр яһалышы** Фонетик ысул менән яһалыш. Ялғаулау ысулы менән яһалыш. Ҡушма рәүештәр яһалышы.	1
32.	**Ярҙамсы һүҙ төркәмдәренең яһалышы** Ымлыҡтар яһалышы. Өноҡшаш һүҙҙәр яһалышы.	1
33.	**Ярҙамсы һүҙ төркәмдәренең яһалышы** Бәйләүестәр яһалышы. Киҫәксәләр яһалышы. Теркәүестәр яһалышы.	1
34.	Һүҙҙәргә фонетик анализ яһау тәртибе. Һүҙҙәргә фонетик анализ яһау үҙенсәлектәре.	4
Итого		36

4. Фонд оценочных средств для проведения промежуточной аттестации обучающихся по дисциплине

Задания для письменных работ

Письменная работа № 1

Түбәндәге үҙләштерелгән һүҙҙәргә төп башҡорт һүҙҙәренән синонимдар табығыҙ. Уларҙы ҡулланып өс һөйләм төҙөгөҙ.
Ғөмүми, мосафир, нәтижә, фәҡәт, ҡәҙер, фекер, ватан, заман, ғазап, вәғәҙә, ғәйрәт, ғүмер, сәфәр, ғәзиз, фәҡир, мөрәжәғәт, инҡар итеү, тәҡдир, хәсрәт, хәүеф, диуана, мөхәббәт, януар.

Письменная работа № 2

Бирелгән һүҙҙәргә тура килгән фразеологизмдар яҙығыҙ, улар менән һөйләмдәр төҙөгөҙ:

Өндәшмәү, алдау, шатландырыу, ҡамасаулау, ялҡау, асығыу, ҡурҡыу, аптырау, хәйләкәр, эреләнеү, яҡлау, күңелһеҙ, тиҙ, буйһоноу, туҡмау, зыянһыҙ кеше, үпкәсел, сит кеше, мотлаҡ.

Письменная работа № 3

Бирелгән фразеологизмдарға антоним фразеологизмдар яҙығыҙ:

Баш бирмәү, ер аяғы ер башы, аҡыллы баш, асыҡ ауыҙ, баш етеү, күҙ асып йомғансы, танау сөйөү, кәбеҫтә һурпаһын әҙ эскән, тир түгеү, арҡыры төшөү, бер ҡашыҡ һыуға һалып йоторлоҡ, ауыҙға алғыһыҙ, ауыҙыңа бал да май, баҙары артыу, бармаҡ менән һанарлыҡ.

Письменная работа № 4

Бирелгән фразеологизмдарға синоним фразеологизмдар яҙығыҙ:

Ағас атҡа атландырыу, аҡты ҡара (ҡараны аҡ) тип әйтеү, аҡылға бер төрлө, асыу ҡабарыу, ләм-мим тип әйтмәү, түбәһе күккә тейеү, балтаһы һыуға төшөү, берҙе биш итеү, энә күҙенән үткәреү, дөйә ҡойроғо ергә еткәс, ете диңгеҙ аръяғы, ике ҡанат – бер ҡойроҡ, ике тамсы һыу кеүек, йәшен тиҙлеге менән, ҡайыш аҫты бушау.

Письменная работа № 5

Түбәндә бирелгән фразеологик берәмектәрҙе һүҙ төркөмө буйынса айырып яҙығыҙ, мәғәнәләрен аңлатығыҙ (ҡылым фразеологизмдар, сифат фразеологизмдар, рәүеш фразеологизмдар, исем фразеологизмдар, ымлыҡ фразеологизмдар).

Йөрәк ҡурҡыу, ауыҙ астырмау, күҙ сығарғансы (әйтеү), йөрәк сығыу, йоморо баш, йөрәк ҡубыу, соҡор елкә, башы һау булһын, йөрәк өшөү, йөрәк ярылыу, йөрәк яныу, ҡуш йөрәк, күҙе менән ашарҙай булып (ҡарап тороу), йөрәк етмәү, туң йөрәк, йөрәк һыҡрау, ауыҙ итеү, ҡул ҡаушырып (тик ултырыу, тик тороу), ауыртмаған башҡа тимер таяҡ, ҡара йөрәк, ҡурҡаҡ йөрәк, йөрәк табанға төшөү, ярһыу йөрәк, ныҡ йөрәк, саф йөрәк, башы сәсрәһен (сәсрәгер(е)), күҙе сыҡҡыр(ы), бәләһенән баш- аяҡ, ауыҙ асып йөрөү, ауыҙ бешеү, ауыҙ йырыу, йоҡа елкә, ауыҙына бал да май, ауыҙыңдан ел алһын, ауыҙыңа май, мәшәү баш, башы иҫән булһын, аяҡ- ҡулы һыҙлауһыҙ (иҫән- һау) булһын, осло күҙ, ҡоро һүҙ, оло башын кесе итеп (килеү), баш баҫып (эшләү), йөрәк һалып (башҡарыу).

Критерии оценки (в баллах):

Критерии оценивания контрольной работы	Количество баллов
Студент выполнил работу без ошибок и недочетов; допустил не более одного недочета	5

Студент выполнил работу полностью, но допустил в ней не более одной негрубой ошибки и одного недочета или не более двух недочетов;	4
Студент правильно выполнил не менее половины работы или допустил: не более двух грубых ошибок; или не более одной грубой и одной негрубой ошибки и одного недочета; или не более двух-трех негрубых ошибок; или одной негрубой ошибки и трех недочетов; или при отсутствии ошибок, но при наличии четырех-пяти недочетов;	3
Студент правильно выполнил менее половины работы	2

Индивидуальные задания по модулям

Индивидуальное задание №1

Түбәндәге һөйләмдәрҙә синонимдарҙы табып билдәләгеҙ. Уларҙы антонимдар менән алмаштырығыҙ. Мөмкин булған урындарҙа фразеологик берәмектәр менән алмаштыҡулланып, тексты күсереп яҙығыҙ.

Эйе, кешенең күңелендә әллә ни тиклем уйҙар ҡайнаша ине. Бөгөн таң һарыһы менән тороп, итек йөҙлөгөнә ысыҡ һирпелдереп, урманға сығып китте ул. Әллә ни саҡлым юл үтте, үҙе гиҙгән ерҙәр, урман-һыуҙар хаҡында осһоҙ-ҡырыйһыҙ уйҙарға сумды; ер күрке урмандың үткәнен, бөгөнгөһөн, киләсәген күҙ алдына килтерергә тырышты.

Бына әле ҡурай тартып алғас, уның ошо уйҙары асыҡлана төшкәндәй тойолдо, улар бер епкә теҙелеп ағырға кереште.

Һай урманым, урманым, күпте күргән урмандарым минең. Һинән башҡа – ерҙе, һинән айырып һыуҙы, үҙем һулаған һауаны күҙ алдына килтереп буламы? Һин юҡ икән – ерҙең йәме, күрке юҡ; һин туплаған дым бөттөмө - йылғалар ҡорой, һин шифалы һутыңды сәсмәнеңме – тыны ҡурылыуҙан ерҙә әҙәм заты ҡалмаҫ ине. Эйе, һин әҙәм балаларын утлы, һыулы, ризыҡлы, йорт-ерле иткәнһең, Ер йөҙөндә тереклек башланғандан бирле кешеләр һинән ни саҡлы изгелек күрҙе икән? Иҫәпләп бөткөһөҙҙөр. Ләкин бына улар бөгөн ошо хаҡта ныҡлап уйлап ҡарайҙармы? Үткәндәрҙе иҫкә алып ҡына ҡалмайынса, алдағы ғүмерең тураһында ла хәстәрлек күрәләрме? (Н.Мусин.)

Индивидуальное задание №2

Мәҡәл-әйтемдәрҙе уҡығыҙ, мәғәнәләрен аңлатығыҙ. Антонимдарҙы табып, уларҙың ниндәй һүҙ төркөмөнән килеүен әйтегеҙ. Ҡалые хәреф менән бирелгән һүҙҙәрҙең синонимдарын табығыҙ.

Аҙ һөйлә, күп эшлә. Күҙ – ҡурҡаҡ, ҡул – батыр. Тырыштан тир кипмәҫ, ялҡауҙан **сир** китмәҫ. Хеҙмәттең тире әсе,емеше татлы. Иртә сәсһәң – уңырһың, һуңға ҡалһаң – туңырһың. **Яман** орлоҡ сәсеп, яҡшы иген көтмә. Халҡың өсөн йәшә, халҡың өсөн үл. Бай байлығын һөйләр, ярлы ҡайғыһын һөйләр. Баҫҡысҡа **менеүе** ҡыйын, төшөүе бик **анһат**. Һыу түбәнгә ағыр, әҙәм – үргә. Аҡыллы хәтер ҡалдырмаҫ, **ахмаҡ** хәтер һаҡламаҫ. Наҙан дәрәжәгә ынтыла, ғалим – камиллыҡҡа.

Критерии оценки (в баллах):

Критерии оценивания индивидуального задания	Количество баллов
Студент выполнил 2 задания без ошибок и недочетов; или допустил не более одного недочета	2
Студент правильно выполнил не менее половины работы или допустил: не более двух грубых ошибок; или не более одной грубой и одной негрубой ошибки и одного недочета; или не более двух-трех негрубых ошибок; или одной негрубой ошибки и трех недочетов; или при отсутствии ошибок, но при наличии четырех-пяти недочетов;	1
Студент правильно выполнил не менее половины работы и допустил более двух грубых ошибок.	0

Тестовые задания

1. 1. Башҡорт алфавиты ниндәй графика нигеҙендә төҙөлгән?

А. Латин графикаһы Б. Ғәрәп графикаһы

В. Урыҫ графикаһы (кириллица) Г. Грек графикаһы

2. Түбәндә бирелгән һүҙҙәр араһынан хәрефтәр һаны өндәр һаны менән тап килгән һүҙҙе билдәләгеҙ:

А. Емеш Б. Яулыҡ В. Еләк

Г. Аҡъяр Д. Юрғашты

3. Һуҙынҡы өндән башланған һүҙҙе күрһәтегеҙ:

А. Юлдаш Б. Ямғыр В. Еләк

Г. Йәйғор Д. Урман

1.Түбәндәге һүҙҙәр араһынан сингармонизм законына буйһонмаған һүҙҙе табығыҙ:
А. Полкты Б. Ҡошсолоҡ В. Тормоштоң

Г. Өйҙө Д. Төҙөлөштөң

5. *Сания Әхәт ҡыҙы Абдуллина профессияһы буйынса - укытыусы.* Һөйләмдең хәбәрен табып, уның ниндәй һүҙ төркөмөнән килгәнен билдәләгеҙ:

А. Исем Б. Сифат В. Һан

Г. Ҡылым Д. Рәүеш

6. *Айырылғанды айыу ашар.* Мәҡәлдә тәүге һүҙ һөйләмдең ниндәй киҫәге булып килеүен билдәләгеҙ:

А. Эйә Б. Хәбәр В. Тултырыусы

Г. Аныҡлаусы Д. Хәл

7. *Һөйләшер һүҙ күп әле.* Был һөйләмдә сифар ҡылым ниндәй заманды белдерә:

А. Хәҙерге заман сифат ҡылым

Б. Үткән заман сифат ҡылым

В. Киләсәк заман сифат ҡылым

Г. Шаһитлы үткән заман

Д. Билдәһеҙ киләсәк заман

8. *Ошо ергә былтыр ҙа еләккә килгәйнек.* Был һөйләмдә алмашты табып, уның төркөмсәһен билдәләгеҙ:

А. Зат алмашы Б. Күрһәтеү алмашы

В. Һорау алмашы Г. Юҡлыҡ алмашы

Д. Билдәһеҙлек алмашы

9. Ҡайһы һүҙ бер генә ижектән тора:

А. Алтынсы Б. Ауыл В. Тау

Г. Етен Д. Ғилем

10. Һаңғырау тартынҡынан башланған һүҙҙе табығыҙ:

А. Башҡортостан Б. Ҙур В. Ғалим

Г. Ҡарындаш Д. Заман

11. *Ап- аҡ, ифрат матур* сифаттары ниндәй дәрәжәлә?

А. Төп дәрәжәлә Б. Сағыштырыу дәрәжәһе

В. Артыҡлыҡ дәрәжәһе Г. Аҙһытыу дәрәжәһе

Д. Дәрәжәһе юҡ

12. Ҡағиҙә буйынса дөрөҫ яҙылған һүҙҙе күрһәтегеҙ:

А. Киоскта Б. Юристҡа В. Классты

Г. Металдан Д. Лозунгты

13. Һандарҙа ялғауҙарҙың яҙылышы ҡағиҙәгә тап килгән һүҙҙе күрһәтегеҙ:

А. 23-сө апрель Б. 1950-се йыл

В. 1-се һанлы интернат –мәктәпГ. 12-нсе рәт

Д. XX –се быуат

14. *Уларға бары дөрөҫөн генә әйтһендәр.* Был һөйләмдә ҡылымды табып, уның һөйкәлешен билдәләгеҙ:

А. Хәбәр һөйкәлеше Б. Бойороҡ һөйкәлеше

В. Теләк һөйкәлеше Г. Шарт һөйкәлеше

Д. Ниәт-маҡсат һөйкәлеше

15. Ҡайһы һүҙҙең бүленеше юлдан юлға күсереү ҡағиҙәһенә тап килгән:

А. А-тайҙы Б. Йыл-ъяҙма В. Йә-йғор

Г. Ауылдаш-тар Д. Ҡыу-аҡ

16. Урыҫ теленән үҙләштерелгән һүҙҙәрҙә ялғауҙарҙың яҙылышы дөрөҫ булған һүҙҙе күрһәтегеҙ:

А. Сентяберҙә Б. Автомобильдә

В. Шампуньды Г. Класста

Д. Поезда

17. *Башҡортмон* һүҙендә ниндәй категория ялғауы бар?

А. Эйәлек заты ялғауы

Б. Хәбәрлек заты ялғауы

В. Килеш ялғауы

Г. Күплек ялғауы

Д. Ялғау юҡ

18. Ҡайһы һүҙҙең яҙылышы дөрөҫ:

А. Көньяҡ Б. Гөльемеш В. Аҡъюлов

Г. Байъегет Д. Аҡъегет

19. Тик үҙгәртеүсе ялғауҙар ғына ҡабул иткән һүҙҙәр бирелгән юлды күрһәтегеҙ:

А. Блсы, юлһыҙ, юлдаш

Б. Эшсе, эшсән, эштә, эшләү

В. Иректе, иректән, ирекқә, иректең

Г. Ташсы, ташлы, ташһыҙ

Д. Елкәй, елһеҙ, елләтеү

20. *Йығылыу, тәгәрәү, ҡолау, ауыу һүҙҙәрен* мәғәнәләре буйынса нисек атап була?

А. Синонимдар Б. Антонимдар

В. Омонимдар Г. Омографтар

Д. Омофондар

Критерии оценки (в баллах):

Процент правильных ответов	Количество баллов
85 - 100 %	3
65 - 84%	2
45 - 64%	1
менее 45%	0

Творческие задания

1. “Бер телдән дә телем кәм түгел...” темаһына инша яҙығыҙ.

2. Фразеологик берәмектәрҙе ҡкулланып, “Мөғжизәле һандар” темаһына ижади эш әҙерләгеҙ.

3. Тамыр, яһалма, ҡушма, сифаттарҙы файҙаланып, иптәшегеҙгә тасуирлама яҙығыҙ.

4. Иҫкергән һүҙҙәрҙе ҡулланып, тарихи хикәйә яҙығыҙ.

5. Омонимдарҙы рифмалаштырып, төрлө һүҙ уйнатыуҙарға ҡоролған шиғыр яҙығыҙ.

Критерии оценки (в баллах):

Критерии оценивания отчета	Количество баллов
Студент предоставил письменную работу и ответил на все вопросы преподавателя по теме, возможно наличие недочетов	1
Студент не предоставил письменную работу и ответил на все вопросы преподавателя по теме	0

Примерный перечень вопросов к экзамену

2 семестр

1. Башҡа төрки телдәре араһында башҡорт теленең урыны.
2. Хәҙерге тел тураһында төшөнсә.
3. Әҙәби тел тураһында төшөнсә.
4. Әҙәби теле һәм художестволы әҙәбиәт теле.
5. Лексика һәм лексикология тураһында төшөнсә.
6. Телдең төп элементы буларак һүҙ.
7. Һүҙҙе фонетикала, грамматикала һәм лексикологияла өйрәнеү.
8. Һүҙҙең дөйөмләштереү роле.
9. Һүҙҙең лексик мәғәнәһе.
10. Бер һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр.
11. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр.
12. Күп мәғәнәлелектең төрҙәре (метафоралар, метонимиялар, синекдохалар).
13. Омонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
14. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик омонимдар.
15. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик-грамматик омонимдар.
16. Омонимдарҙың төрҙәре. Грамматик омонимдар.
17. Омонимдарға оҡшаш тел күренештәре (омофондар, омографтар).
18. Синонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
19. Синонимдарҙың төрҙәре (абсолют синонимдар, идеографик синонимдар, стилистик синонимдар, эмоциональ-экспрессив синонимдар, контекстуаль синонимдар, грамматик синонимдар).
20. Синонимдарҙың барлыҡҡа килеү юлдары.
21. Синонимдарҙың төп функцияһы һәм уларҙы телмәрҙә ҡулланыу.
22. Антонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
23. Антонимдарҙың бүленеше.
24. Антонимдар һәм антитезалар.
25. Антонимдар һәм оксюморондар.
26. Килеп сығышы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә.
27. Төп башҡорт һүҙҙәре (дөйөм төрки сығанаҡлы һүҙҙәр, башҡорт теленең үҙ һүҙҙәре).

28. Үҙләштерелгән һүҙҙәр (рус теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, рус теле аша башҡа телдәрҙән үҙләштерелгән һүҙҙәр, халыҡ-ара (интернациональ) һүҙҙәр, фарсы теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, ғәрәп теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр).
29. Лексиканың актив һәм пассив запасы.
30. Иҫкергән һүҙҙәр (тарихи һүҙҙәр, архаизмдар).
31. Яңы һүҙҙәр (неологизмдар).
32. Ҡулланылыш сфераһы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә.
33. Башҡорт милли (дөйөм халыҡ) теленең лексикаһы.
34. Дөйөм (сикләнмәгән) ҡулланылышлы лексика.
35. Ҡулланылышы сикле булған лексика (диалект, махсус (профессиональ-терминологик) лексика, жаргон һәм арго лексикаһы).
36. Фразеологик система тураһында.
37. Фразеологик һүҙбәйләнештәрҙең төрҙәре (фразеологик ҡушылмалар, фразеологик берҙәмлектәр, фразеологик бәйләнештәр).
38. Ирекле һәм ирекһеҙ һүҙбәйләнештәр.
39. Фразеологик һүҙбәйләнештәр һәм мәҡәлдәр.
40. Лексикография тураһында дөйөм төшөнсә.
41. Энциклопедик һүҙлектәр.
42. Лингвистик һүҙлектәр.
43. Аңлатмалы һүҙлектәр.
44. Тәржемәле һүҙлектәр.
45. Орфография һүҙлектәре.
46. Диалект һүҙлектәре.
47. Антонимдар, синонимдар һәм омонимдар һүҙлеге
48. Кеше исемдәре һүҙлеге.
49. Ҡыҫҡартмалар һәм йышлыҡ һүҙлектәре.
50. Морфемалар һәм һүҙьяһалыш һүҙлектәре.

3 семестр

1. Фонетика тураһында дөйөм төшөнсә.
2. Һуҙынҡылар системаһы. Тулы һәм ҡыҫҡа һуҙынҡылар.
3. Дифтонгылар.
4. Редукция. Элизия.
5. Протеза. Эпентеза. Эпитеза.
6. Сингармонизм тураһында дөйөм төшөнсә. Башҡорт телендә сингармонизм күренеше.
7. Аңҡау гармонияһы.
8. Ирен гармонияһы.
9. Кире сингармонизм күренеше. Гармонияһыҙ һүҙҙәр.
10. Тартынҡылар системаһы. Тартынҡы фонемаларға характеристика.
11. Тартынҡылар ассимиляцияһы (ыңғай һәм кире ассимиляция).
12. Үҙ-ара ассимиляция. Диссимяция.
13. Метатеза.
14. Башҡорт телендә баҫым. Баҫым тураһында дөйөм төшөнсә.
15. Һүҙ баҫымы.
16. Фраза баҫымы.
17. Логик баҫым.
18. Графика тураһында дөйөм төшөнсә.
19. Алфавит. Хәҙерге алфавиттағы хәрефтәрҙең исеме һәм һыҙылыштары.
20. Башҡорт хәрефтәренең (графемаларының) хәҙерге исемдәре.
21. Хәреф булмаған (башҡа төрлө) график саралар.
22. Телдең фонемалар составы.
23. Графиканың фонема принцибы.

24. Графиканың ижек принцибы.
25. Яҙыуҙа тартынҡы өндәрҙең ҡатылығын һәм йомшаҡлығын билдәләү.
26. Бер һәм күп мәғәнәле хәрефтәр.
27. Һуҙынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс, биш мәғәнәле һуҙынҡы хәрефтәр).
28. Тартынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс мәғәнәле тартынҡы хәрефтәр).
29. Ъ һәм Ь хәрефтәре.
30. Орфография һәм уның өлөштәре тураһында төшөнсә.
31. Орфографияның принциптары.
32. Һүҙҙәрҙең өн составын хәрефтәр менән билдәләү.
33. Башҡорт яҙыуы тарихынан ҡыҫҡаса мәғлүмәт.
34. Орфоэпия тураһында дөйөм төшөнсә.
35. Башҡорт әҙәби әйтелешенең төп ҡағиҙәләре.
36. Фонетик транскрипция.
37. Грамматиканың төп төшөнсәләре. Грамматика фәненең объекты һәм бурыстары.
38. Грамматика фәненең бүлектәре.
39. Грамматик күренештәр.
40. Грамматик категориялар.
41. Морфемика һәм уның бурыстары.
42. Һүҙформалар һәм морфтар.
43. Морфемалар. Уларҙың төрҙәре.
44. Морфема варианттары.. ябай һәм ҡушма морфемалар.
45. Морфонолоияның бурыстары.
46. Морфонологик күренештәр.
47. Редупликация ваҡытында морфонологик күренештәр.
48. Һүҙъяһалыш һәм уның башҡа тел ғилеме бүлектәре менән бәйләнеше.
49. Һүҙъяһалыштың үҙенсәлектәре.
50. Һүҙъяһалыш ысулдары.
51. Ҡушма һүҙҙәр яһалышы. Һүҙҙәр ҡушылыу.
52. Һүҙбәйләнештең ҡушма һүҙгә күсеүе.
53. Ҡушма һүҙҙәрҙең компоненттары араһындағы мөнәсәбәт.
54. Конверсия.
55. Һүҙҙәрҙең һүҙъяһалыш структураһы.
56. Яһалма һәм яһалма булмаған һүҙҙәр.
57. Синтетик һүҙҙәр.
58. Аналитик һүҙҙәр.
59. Ҡыҫҡартма һүҙҙәр.
60. Исемдәрҙең яһалышы. Фонетик ысул менән яһалыш.
61. Исемдәрҙең яһалышы. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
62. Исемдәрҙең яһалышы. Ҡушма исемдәр яһалышы.
63. Исемдәрҙең яһалышы. Конверсия ысулы менән яһалыш.
64. Ҡылымдар яһалышы. Фонетик ысул менән яһалыш.
65. Ҡылымдар яһалышы. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
66. Ҡылымдар яһалышы. Ҡушма ҡылымдар яһалышы.
67. Ҡылымдар яһалышы. Лексик-семантик ысул менән яһалыш.
68. Сифаттар яһалышы. Фонетик ысул менән яһалыш.
69. Сифаттар яһалышы. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
70. Сифаттар яһалышы. Ҡушма сифаттарҙың яһалышы.
71. Рәүештәр яһалышы. Фонетик ысул менән яһалыш.
72. Рәүештәр яһалышы. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
73. Рәүештәр яһалышы. Ҡушма рәүештәр яһалышы.
74. Һандарҙың яһалышы.
75. Алмаштарҙың яһалышы.

76. Ымлыҡтар яһалышы. Өноҡшаш һүҙҙәр яһалышы.
77. Бәйләүестәр яһалышы.
78. Киҫәксәләр яһалышы.
79. Теркәүестәр яһалышы.
80. Һүҙҙәргә фонетик анализ яһау тәртибе.

Экзаменационный билет состоит из трех вопросов, первые два из которых – теоретические вопросы по теории, а третий – анализ отрывка, анализ слов.

Образец экзаменационного билета

Министерство науки и высшего образования Российской Федерации

федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение

высшего образования

«УФИМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»

Сибайский институт (филиал) УУНиТ

Педагогический факультет

Кафедра русской, башкирской и зарубежной филологии

ЭКЗАМЕНАЦИОННЫЙ БИЛЕТ №___

по дисциплине «Современный башкирский язык (ч.1)»

Направление 44.03.05 Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)

Направленность (профиль) программы «Иностранный язык»

Направленность (профиль) программы «Родной язык и литература», 2 курс

1. Әҙәби тел тураһында төшөнсә.
2. Антонимдар һәм оксюморондар.
3. Тәҡдим ителгән текст буйынса анализ.

Утверждено на заседании кафедры «__» __________ 20__ г., протокол №__

Заведующий кафедрой ____________ И.О. Фамилия

Преподаватель ____________ И.О. Фамилия

Перевод оценки из 100-балльной в четырехбалльную производится следующим образом:

- отлично – от 80 до 110 баллов (включая 10 поощрительных баллов);

- хорошо – от 60 до 79 баллов;

- удовлетворительно – от 45 до 59 баллов;

- неудовлетворительно – менее 45 баллов.

Критерии оценки (в баллах):

- **25-30 баллов** выставляется студенту, если студент дал полные, развернутые ответы на все теоретические вопросы билета, продемонстрировал знание функциональных возможностей, терминологии, основных элементов, умение применять теоретические знания при выполнении практических заданий. Студент без затруднений ответил на все дополнительные вопросы. Практическая часть работы выполнена полностью без неточностей и ошибок;

- **17-24 баллов** выставляется студенту, если студент раскрыл в основном теоретические вопросы, однако допущены неточности в определении основных понятий. При ответе на дополнительные вопросы допущены небольшие неточности. При выполнении практической части работы допущены несущественные ошибки;

- **10-16** баллов выставляется студенту, если при ответе на теоретические вопросы студентом допущено несколько существенных ошибок в толковании основных понятий. Логика и полнота ответа страдают заметными изъянами. Заметны пробелы в знании основных методов. Теоретические вопросы в целом изложены достаточно, но с пропусками материала. Имеются принципиальные ошибки в логике построения ответа на вопрос. Студент не решил задачу или при решении допущены грубые ошибки;

- **1-10 баллов** выставляется студенту, если ответ на теоретические вопросы свидетельствует о непонимании и крайне неполном знании основных понятий и методов. Обнаруживается отсутствие

навыков применения теоретических знаний при выполнении практических заданий. Студент не смог ответить ни на один дополнительный вопрос.

Фонд оценочных средств для проведения промежуточной аттестации обучающихся по дисциплине при использовании модульно-рейтинговой системы

Критериями оценивания при *модульно-рейтинговой системе* являются баллы, которые выставляются преподавателем за виды деятельности (оценочные средства) по итогам изучения модулей (разделов дисциплины), перечисленных в рейтинг-плане дисциплины (*для экзамена:* текущий контроль – максимум 40 баллов; рубежный контроль – максимум 30 баллов, поощрительные баллы – максимум 10; *для зачета:* текущий контроль – максимум 50 баллов; рубежный контроль – максимум 50 баллов, поощрительные баллы – максимум 10).

Шкалы оценивания:

(*для экзамена:*

от 45 до 59 баллов – «удовлетворительно»;

от 60 до 79 баллов – «хорошо»;

от 80 баллов – «отлично».

для зачета:

зачтено – от 60 до 110 рейтинговых баллов (включая 10 поощрительных баллов),

не зачтено – от 0 до 59 рейтинговых баллов).

Рейтинг-план дисциплины

Современный башкирский язык (ч. 1)

(название дисциплины согласно рабочему учебному плану)

Направление **Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)**

Направленность (профиль) подготовки **Иностранный язык**

Направленность (профиль) подготовки **Образование в области родного языка и литературы**

курс 1, семестр 2

Виды учебной деятельности студентов	Балл за конкретное задание	Число заданий за семестр	Баллы	
			Минимальный	Максимальный
Модуль 1				
Текущий контроль				
1. Практическое занятие	2	0	0	0
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
Модуль 2				
Текущий контроль				

1. Практическое занятие	2	3	2	6
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
3. Творческая работа	3		1	3
Модуль 3				
Текущий контроль				
1. Практическое занятие	2	5	6	10
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
3. Творческая работа	3	1	1	3
Рубежный контроль				
1. Контрольная работа			16	30
Поощрительные баллы				
1.Участие на олимпиадах /				
2. Публикация статей	10	1	0	10
Посещаемость (баллы вычитаются из общей суммы набранных баллов)				
1. Посещение лекционных занятий			**0**	**–6**
2. Посещение практических (семинарских, лабораторных занятий)			**0**	**–10**
Итоговый контроль				
1. Зачет (дифференцированный зачет)				
2. Экзамен			10	30
			45	110

Рейтинг-план дисциплины

Современный башкирский язык (ч. 1)

(название дисциплины согласно рабочему учебному плану)

Направление **Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)**

Направленность (профиль) подготовки **Иностранный язык**

Направленность (профиль) подготовки **Образование в области родного языка и литературы**

курс 2, семестр 3

Виды учебной деятельности студентов	Балл за конкретное задание	Число заданий за семестр	Баллы	
			Минимальный	Максимальный
Модуль 1				
Текущий контроль				
1. Практическое занятие	2	0	0	0
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
Модуль 2				
Текущий контроль				
1. Практическое занятие	2	3	2	6
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
3. Творческая работа	3		1	3
Модуль 3				
Текущий контроль				
1. Практическое занятие	2	5	6	10
2. Индивидуальное задание	3	2	3	6
3. Творческая работа	3	1	1	3
Рубежный контроль				
1. Контрольная работа			16	30
Поощрительные баллы				
1.Участие на олимпиадах /				
2. Публикация статей	10	1	0	10
Посещаемость (баллы вычитаются из общей суммы набранных баллов)				

3. Посещение лекционных занятий			**0**	**–6**
4. Посещение практических (семинарских, лабораторных занятий)			**0**	**–10**
Итоговый контроль				
1. Зачет (дифференцированный зачет)				
2. Экзамен			10	30
			45	110

Темы для аудиторного обсуждения теоретических вопросов на практических занятиях (2 семестр)

Занятие 1. Хәҙерге башҡорт әҙәби теле

1. Башҡа төрки телдәре араһында башҡорт теленең урыны.
2. Хәҙерге тел тураһында төшөнсә.
3. Әҙәби тел тураһында төшөнсә.
4. Әҙәби теле һәм художестволы әҙәбиәт теле.

Занятие 2. Лексик берәмек булыу яғынан һүҙ

6. Лексика һәм лексикология тураһында төшөнсә.
7. Телдең төп элементы буларак һүҙ.
8. Һүҙҙе фонетикала, грамматикала һәм лексикологияла өйрәнеү.
9. Һүҙҙең дөйөмләштереү роле.
10. Һүҙҙең лексик мәғәнәһе.

Занятие 3. Һүҙҙең күп мәғәнәлелеге

4. Бер һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр.
5. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр.
6. Күп мәғәнәлелектең төрҙәре (метафоралар, метонимиялар, синекдохалар).

Занятие 4. Омонимдар.

6. Омонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
7. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик омонимдар.
8. Омонимдарҙың төрҙәре. Лексик-грамматик омонимдар.
9. Омонимдарҙың төрҙәре. Грамматик омонимдар.
10. Омонимдарға оҡшаш тел күренештәре (омофондар, омографтар).

Занятие 5. Синонимдар.

5. Синонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
6. Синонимдарҙың төрҙәре (абсолют синонимдар, идеографик синонимдар, стилистик синонимдар, эмоциональ-экспрессив синонимдар, контекстуаль синонимдар, грамматик синонимдар).
7. Синонимдарҙың барлыҡҡа килеү юлдары.
8. Синонимдарҙың төп функцияһы һәм уларҙы телмәрҙә ҡулланыу.

Занятие 6. Антонимдар.

5. Антонимдар тураһында дөйөм төшөнсә.
6. Антонимдарҙың бүленеше.
7. Антонимдар һәм антитезалар.
8. Антонимдар һәм оксюморондар.

Занятие 7. Килеп сығышы күҙлегенән башҡорт лексикаһы.

4. Килеп сығышы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә.
5. Төп башҡорт һүҙҙәре (дөйөм төрки сығанаҡлы һүҙҙәр, башҡорт теленең үҙ һүҙҙәре).
6. Үҙләштерелгән һүҙҙәр (рус теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, рус теле аша башҡа телдәрҙән үҙләштерелгән һүҙҙәр, халыҡ-ара (интернациональ) һүҙҙәр, фарсы теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр, ғәрәп теленән үҙләштерелгән һүҙҙәр).

Занятие 8. Активлыҡ һәм пассивлыҡ күҙлегенән башҡорт лексикаһы.

4. Лексиканың актив һәм пассив запасы.

5. Иҫкергән һүҙҙәр (тарихи һүҙҙәр, архаизмдар).
6. Яңы һүҙҙәр (неологизмдар).

Занятие 9. Ҡулланылыш сфераһы күҙлегенән башҡорт лексикаһы.

5. Ҡулланылыш сфераһы күҙлегенән башҡорт лексикаһы тураһында дөйөм төшөнсә.
6. Башҡорт милли (дөйөм халыҡ) теленең лексикаһы.
7. Дөйөм (сикләнмәгән) ҡулланылышлы лексика.
8. Ҡулланылышы сикле булған лексика (диалект, махсус (профессиональ-терминологик) лексика, жаргон һәм арго ексикаһы).

Занятие 10. Фразеология.

4. Фразеологик система тураһында.
5. Фразеологик һүҙбәйләнештәрҙең төрҙәре (фразеологик ҡушылмалар, фразеологик берҙәмлектәр, фразеологик бәйләнештәр).
6. Ирекле һәм ирекһеҙ һүҙбәйләнештәр. Фразеологик һүҙбәйләнештәр һәм мәҡәлдәр.

Занятие 11. Лексикография һәм һүҙлектәр.

4. Лексикография тураһында дөйөм төшөнсә.
5. Энциклопедик һәм лингвистик һүҙлектәр.
6. Аңлатмалы һүҙлектәр.

Занятие 12. Лексикография һәм һүҙлектәр.

4. Тәржемәле һүҙлектәр.
5. Орфография һүҙлектәре.
6. Диалект һүҙлектәре.

Занятие 13. Махсус һүҙлектәр.

4. Антонимдар, синонимдар һәм омонимдар һүҙлеге
5. Кеше исемдәре, ҡыҫҡартмалар һәм йышлыҡ һүҙлектәре.
6. Морфемалар һәм һүҙьяһалыш һүҙлектәре.

Занятие 14. Һүҙгә лексик анализ яһау тәртибе.

3. Һүҙгә лексик анализ яһау планы.
4. Һүҙгә лексик анализ яһау.

(3 семестр)

Занятие 1. Фонетика тураһында дөйөм төшөнсә. Һуҙынҡылар системаһы.

1. Тулы һәм ҡыҫҡа һуҙынҡылар. Айырым һуҙынҡыларҙы тасуирлау.
2. Дифтонгылар.
3. Редукция. Элизия.
4. Протеза. Эпентеза. Эпитеза.

Занятие 2. Башҡорт телендә сингармонизм күренеше.

5. Сингармонизм тураһында дөйөм төшөнсә.
6. Аңҡау гармонияһы.
7. Ирен гармонияһы.
8. Кире сингармонизм күренеше. Гармонияһыҙ һүҙҙәр.

Занятие 3. Тартынҡылар системаһы.

5. Тартынҡы фонемаларға характеристика.
6. Тартынҡылар ассимиляцияһы (ыңғай һәм кире ассимиляция).
7. Үҙ-ара ассимиляция. Диссимяция.
8. Метатеза.

Занятие 4. Башҡорт телендә баҫым.

5. Баҫым тураһында дөйөм төшөнсә.
6. Һүҙ баҫымы.
7. Фраза баҫымы.
8. Логик баҫым.

Занятие 5. Графика. Алфавит.

1. Графика тураһында дөйөм төшөнсә.
2. Алфавит. Хәҙерге алфавиттағы хәрефтәрҙең исеме һәм һыҙылыштары.
3. Башҡорт хәрефтәренең (графемаларының) хәҙерге исемдәре.
4. Хәреф булмаған (башҡа төрлө) график саралар.

Занятие 6. Хәрефтәр (графемалар) менән өндәр (фонемалар) араһындағы мөнәсәбәт.

1. Телдең фонемалар составы.
2. Графиканың фонема принцибы.
3. Графиканың ижек принцибы.
4. Яҙыуҙа тартынҡы өндәрҙең ҡатылығын һәм йомшаҡлығын билдәләү.

Занятие 7. Бер һәм күп мәғәнәле хәрефтәр.

1. Һуҙынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс, биш мәғәнәле һуҙынҡы хәрефтәр).
2. Тартынҡы хәрефтәр (бер, ике, өс мәғәнәле тартынҡы хәрефтәр).
3. Ъ һәм Ь хәрефтәре.

Занятие 8. Орфография.

1. Орфография һәм уның өлөштәре тураһында төшөнсә.
2. Орфографияның принциптары.
3. Һүҙҙәрҙең өн составын хәрефтәр менән билдәләү.
4. Башҡорт яҙыуы тарихынан ҡыҫҡаса мәғлүмәт.

Занятие 9. Орфоэпия.

1. Орфоэпия тураһында дөйөм төшөнсә.
2. Башҡорт әҙәби әйтелешенең төп ҡағиҙәләре.
3. Фонетик транскрипция.

Занятие 10. Грамматиканың төп төшөнсәләре.

1. Грамматика фәненең объекты һәм бурыстары.
2. Грамматика фәненең бүлектәре.
3. Грамматик күренештәр.
4. Грамматик категориялар.

Занятие 11. Морфемика.

1. Морфемика һәм уның бурыстары.
2. Һүҙформалар һәм морфтар.
3. Морфемалар. Уларҙың төрҙәре.
4. Морфема варианттары.. ябай һәм ҡушма морфемалар.

Занятие 12. Морфонология.

1. Морфонолоияның бурыстары.
2. Морфонологик күренештәр.
3. Редупликация ваҡытында морфонологик күренештәр.

Занятие 13. Һүҙъяһалыш.

1. Һүҙъяһалыш һәм уның башҡа тел ғилеме бүлектәре менән бәйләнеше.

2. Һүҙъяһалыштың үҙенсәлектәре.
3. Һүҙъяһалыш ысулдары.

Занятие 14. Ҡушма һүҙҙәр яһалышы.

1. Һүҙҙәр ҡушылыу.
2. Һүҙбәйләнештең ҡушма һүҙгә күсеүе.
3. Ҡушма һүҙҙәрҙең компоненттары араһындағы мөнәсәбәт.
4. Конверсия.

Занятие 15. Һүҙҙәрҙең һүҙъяһалыш структураһы.

1. Яһалма һәм яһалма булмаған һүҙҙәр.
2. Синтетик һүҙҙәр.
3. Аналитик һүҙҙәр.
4. Ҡыҫҡартма һүҙҙәр.

Занятие 16. Исемдәрҙең яһалышы.

1. Фонетик ысул менән яһалыш.
2. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
3. Ҡушма исемдәр яһалышы.
4. Конверсия ысулы менән яһалыш.

Занятие 17. Ҡылымдар яһалышы.

5. Фонетик ысул менән яһалыш.
6. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
7. Ҡушма ҡылымдар яһалышы.
8. Лексик-семантик ысул менән яһалыш.

Занятие 18. Сифаттар яһалышы.

4. Фонетик ысул менән яһалыш.
5. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
6. Ҡушма сифаттарҙың яһалышы.

Занятие 19. Рәүештәр яһалышы

1. Фонетик ысул менән яһалыш.
2. Ялғаулау ысулы менән яһалыш.
3. Ҡушма рәүештәр яһалышы.

Занятие 20. Һандарҙың, алмаштарҙың яһалышы

1. Һандарҙың яһалышы.
2. Алмаштарҙың яһалышы.

Занятие 21. Ярҙамсы һүҙ төркәмдәренең яһалышы

1. Ымлыҡтар яһалышы.
2. Оноҡшаш һүҙҙәр яһалышы.

Занятие 22. Ярҙамсы һүҙ төркәмдәренең яһалышы

1. Бәйләүестәр яһалышы.
2. Киҫәксәләр яһалышы.
3. Теркәүестәр яһалышы.

Занятие 23. Фонетик анализ яһау.

1. Һүҙҙәргә фонетик анализ яһау тәртибе.
2. Һүҙҙәргә фонетик анализ яһау үҙенсәлектәре.

Критерии оценки (в баллах):

Количество баллов	Критерии оценивания на вопросы для аудиторной работы
2	При ответе студент демонстрирует свободное владение заявленной проблемой, умение грамотно использовать понятийный аппарат в рамках рассматриваемого вопроса, не использует конспект семинарского занятия как план при ответе.
1	При ответе на вопрос студентом допущено несколько существенных ошибок в толковании основных понятий. Логика и полнота ответа страдают заметными изъянами. Имеются принципиальные ошибки в логике построения ответа на вопрос.
0	Дан в целом неверный ответ

5. Перечень основной и дополнительной учебной литературы, необходимой для освоения дисциплины

Основная литература:

1. Башҡорт теленең практик курсы: Практик дәрестәр өсөн күнегеүҙәр / төҙөүсеһе Н.А.Ласынова. – Өфө: БДУ, 2009.– 58 б.
2. Ишбулатов Н.Х., Әхтәмов М.Х. Хәҙерге башҡорт теле. Фонетика, графика, орфография, грамматиканың төп төшөнсәләре, морфемика, морфонология, һүҙъяһалыш. – Өфө: Башҡорт дәүләт университеты, 2002. – 324 б.
3. Кейекбаев Ж.Ғ. Хәҙерге башҡорт теленең лексикаһы һәм фразеологияһы. – Өфө: БДУ, 2002. – 264 б.
4. Кейекбаев Ж.Ғ. Хәҙерге башҡорт теленең фонетикаһы (тасуири һәм сағыштырма-тарихи тикшеренеү тәжрибәһе). – Өфө: БДУ, 2002. – 211 б.
5. Хәҙерге башҡорт теле: филология факультеты студенттары өсөн дәреслек. - Өфө: Китап, 2011.
6. Әхтәмов М.Х. Хәҙерге башҡорт теле. Лексикология, фразеология, лексикография: Уҡыу ҡулланмаһы. - Өфө: БДУ, 2002. – 208 б.

Дополнительная литература:

7. Ҡаһарманов Ғ.Ғ. Башҡорт теленең лексикаһы һәм терминологияһы: Уҡыу әсбабы. – Стәрлетамаҡ: Стәрлетамаҡ дәүләт педагогия институты, 2002. – 242 б.
8. Әхтәмов М.Х., Ишбулатов Н.Х. Хәҙерге башҡорт теле. – Өфө: БДУ, 2002.
9. Ураҡсин З.Ғ. Ҡыҙыҡлы грамматика. - Өфө, 1983.

5.2. Перечень ресурсов информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» и программного обеспечения, необходимых для освоения дисциплины

1. tel.bashqort.com
2. strbsu.ru›wp-content/uploads/2013/05/pbash.pdf
3. ostaz.ru

7. Описание материально-технической базы, необходимой для осуществления образовательного процесса по дисциплине

Наименование специализированных аудиторий, кабинетов, лабораторий	Вид занятий	Наименование оборудования, программного обеспечения
1	**2**	**3**
Аудитория № 414	Практические занятия	Учебная мебель, учебно-наглядные пособия, доска, стенд, трибуна, мультимедиа-проектор BenQ MX502, переносный напольный экран Appolo-t STM-1103, ноутбук Toshiba